دادگای فرانس ڤان ئەنرات , هەنگاوێك بەرەو بە فەرمی ناسینی جینۆسایدكردنی گەلی كورد

عەلی مەحمود محەمەد

دەتوانین دادگایی ئەنرات بە سەرەتای بە فەرمی ناسینی جینۆساید كردنی گەلی كورد بدەینە قەڵەم . لە پێنجەم ڕۆژی داگایی ئەنرات لە بەرواری 25–11 بە ئامادە بوونی 7 حاكم و دادوەری گشتی ئەنجام درا , كۆمەڵێك بابەتی گرنگ وەك ئەنفال , بارزانی , قەڵادزێ , تەعریبكردنی كەركوك و كیمیابارانكردنی كوردستان قسەو باسی گەرمیان لەسەر كرا , لە بەشی كۆتاییدا حاكم بە پرسیارێك وەك بۆمب هەمووی بەدەم و چاو ئەنرات و پارێزەرەكەی دا تەقاندەوە .

بە گوێرەی بەڵگەنامەیەك , لە كۆبونەوەیەكی تایبەتی سەدام لەگەڵ مەجلس قیادەی سەورە, كە كەسێكی بەرپرس لە سەرۆكایەتی كۆمار ئەو بەڵگەنامەیەی دەركردۆتە دەرێ و تەسلیم بە دادوەری گشتی كردووە , لە سەر زاری سەدامەوە باس لەوە كراوە :

((ئەو مەكینانەی هەمانە مادەی كیمیاوی بەرهەم دەهێنن , بە گوێرەی پێداویستی سوپا)) .

((ئەو مادانەی پەیوەندییان هەیە بە مادەی كیمیاوییەوە دەبێت داهێنانی تازەیان تێدا بكرێت , داهێنانی تازە بێتە ئاراوە)) .

((بە گولەی كیمیاوی بڵێن گولەی تایبەتی , نەڵێن گولەی كیمیاوی)) .

ڕایان گەیاندووە , تەنها لە ساڵی 1988 دا , نزیك بە 1000 تەن مادەی كیمیاوییان پێویست بووە بۆ چالاكییەكانیان , كە هەر گولەیەك 80 كیلۆ كیمیاوی پێویست بووە .

لە پرۆسەی داگاییەكەدا , ژیان و مەرگەساتی خەڵكی ئۆردوگاكانی جەژنیكان , قادركەرەمییەكان, بەرحوشتر و چیرۆكی پڕ تراژیدیای , تەیمور و وێرانكردن و خاپوركردنی 4500 گوند و سەدان مزگەوت , كیمیابارانكردنی سوێسنانی قەراغ و 70–90 شەهیدی ئەو كارەساتە , سەر لە نوێ هاتنە پێشەوە .

فینك خەڵكی سەیسرایە و هاوكاری ئەنراتی كردووە , ئامادە نییە بێت بۆ دادگا تاكو شایەدی لەسەر ئەنرات بدات , بەڵام دادوەری گشتی ئامادەیە بچێت بۆ سویسرا بۆ ئەنجام دانی لێكۆڵینەوە لە گەڵی . بە پەلە لە ڕێگەی تەلەفۆنەوە دادوەری گشتی پەیوەندی بە فینكەوە دەكات , ئایا بە بڕوای ئێوەی خۆشەویست دەبێت دادوەری گشتی بە ڕەگەز لە كوردە میدییە ڕەسەنەكان نەبێت؟ , ئەوانەی هەموو بەیانییان لە سرودی ئەی ڕەقیبدا پێیانا هەڵدەدەین و سوجدەیان بۆ دەبەین ؟.

لە بەشێكی دیكەی ڕاپۆرتەكەی حاكم , ڕاپۆرتی ڤان دەرستول دێتە پێشەوە , لەو ڕاپۆرتەدا ئاماژە بەوە دراوە كە كورد جینۆسایدكراوە , هەرچەندە ئێمەی كورد بۆ خۆمان تاكو ئێستا هەستمان بە جینۆسایدكردن نەكردووە .

تەعریبی کەرکووك , چۆڵکردنی ناوچە سنورییەکان , تەرحیلکردنی **100000** کورد لە کەرکووك , بارزانییەکان کوشتنییان بە بەهانەی هاوکاری پارتەکەی ڕێزدار مەسعود بارزانی لەگەڵ ئێران لە بەرەی جەنگی حاجی ئۆمەران , خاپورکردنی گوندەکان , ترسناکترین بڕیاریش لەسەری هەڵوێستە کرا , ئەوە بوو دژ بە کورد بوون درا لە ئەنفالەکان , نەك پارتە سیاسییەکان .

بە درێژی باس لە هەر هەشت پرۆسەی ئەنفال و شیکردنەوەی سورەی ئەنفالکرا , کە مرۆڤەکان بە بێ دادگایی و واژۆی سەرەك کۆمار بڕیاری لە سێدارەدرانییان بەسەردا درا .

حاکم باسی لەوە کرد زانیاری زۆر بە دەستەوەیە بە بەڵگەوە لە سەر تاوانی پرۆسەی ئەنفال , بە تایبەت لە دوای پرۆسەی ئەنفالی سێیەوە .

لە فرجینی گۆڕ هەڵدراوەتەوە و توێژینەوە لەسەر لاشەی قوربانییان کراوە , بەو مادانە ئەو مرۆڤانە کوژراون ئانرات فرۆشتوییەتی بە سەدام .

لە نگرە سەلمان مرۆڤ وشکەوە بووە لە تێناو برسان , هەزاران کەس بەم شێوەیە کوژراون .

ئەنفال لە لوتکەی دەسەڵاتەوە بڕیار لەسەر ئەنجامدانی دراوە , بە بڕیاری سەرۆك کۆمار ئۆپەراسیۆنی ئەنفال ئەنجام دراوە , عەلی حەسەن مەجیدیش جێبەجێی کردووە .

حاکم وەك کوردێکی خاوەند قوربانی هاتە قسەو وتی : ئەنفال پێویستە لێکۆڵینەوەی زیاتری لەسەر بکرێت , کە بریتییە لە پرۆسەی کوشتنی سەدان هەزار کورد , بە بڕوای ئەو ئەنفال کاریگەری لەسەر هەموو تاکی کورد داناوە , تاکو کاریگەری لەسەر خەڵك بمێنێت ئاشتی لە عێراق گرانە .

لە بەشێکی دیکەدا هاتە سەر دۆزی کەرکووك و تەعریبکردنی , وتەکانی عەلی حەسەن مەجیدی دووبارە کردەوە کە بە هەڕەشەوە کردوییەتی ((کوردی باشی نییە دەبێت نەمێنن))((ئەوانە حەیوانن مرۆڤ نین)).

محەمەد حەمزە ئەو تاوانبارە گەورەیەی لە باشور ئەو هەموو کوشتارەی ئەنجام دا , نەیتوانی لە کوردستان بە دڵی سەدام کارەکانی ڕابپەڕێنێت , بۆیە عەلی حەسەن مەجید هاتە شوێنی و ئەو گواسترایەوە بۆ باشوور .

حاکم لە کۆتاییدا پرسیارە گەورەکەی وەك بۆمب لەناو هۆڵی دادگا تەقاندەوە , ئەو پرسیارەی ئێمەی کەس و کاری قوربانییان **17** ساڵە بە ئاواتی وەڵامەکەیەوەین , کاتێك وتی : لەوانەیە ئەنرات بڵێت من کارم چییە بە ئەنفال و بارزانی و تەعریب و کەرکووکەوە , خۆ ئەوانە بە چەکی کیمیاوی ئەنجام نەدراون , بەڵام ئەمانە هەموو نیشانی دەدات کورد جینۆساید کراوە .

ئەمە ئەو پرسیارە بوو کۆماری ئیسلامی ئێران خۆزگەی دەخواست کەڕ بوایە لێ گوێی لێ نەبوایە , چونکە ئەوان لە هەوڵی ئەوەدان دۆزی ئەنرات بەرەو تاوانباری جەنگ بەرن نەك جینۆسایدی گەلی کورد , لەگەڵ ئەو پرسیارەدا زیاتر گەشبین بووم بە دادگاییەکەو گەورەیی پرۆسەی دادگاییەکەم زیاتر بۆ دەرکەوت .